

Toteutuuko tahtoni tulevaisuudessa?

Oikeudellisen ennakkoinnin asiakirjat
tulevaisuuden suunnittelun apuvälineinä

Anna Valkeajoki
juridinen asiantuntija, Muistiliitto

Kouvola 20.11.2018

Muistisairaahan itsemääräämisoikeus ja oikeudellinen ennakointi

- Muistisairaahan itsemääräämisoikeus
- Mitä on oikeudellinen ennakointi?
- Hoitotahto
- Uuden asiakas- ja potilaslain valmistelun tilanne
- Taloudellisten asioiden järjestely: tilijärjestelyt ja valtakirja
- Edunvalvontavaltuutus
- Edunvalvonta

Itsemääräämisoikeus

- Perusoikeus, ihmisoikeus
- Oikeus yksin päättää itseään koskevista asioista
 - Kompetenssi = kelpoisuus päättää omista asioista
 - Immunitetti = muut eivät saa päättää minun asioistani
- Eli esimerkiksi:
 - Missä asun, mitä syön, keitä tapaan
 - Saako minua elvyttää
 - Mihin käytän rahani
- Itsemääräämisoikeus koskettaa useaa eri elämän aluetta: säännellään eri puolilla lainsäädäntöä
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon sääntely, kelpoisuus oikeustoimien tekemiseen, edunvalvonta...

Itsemääräämisoikeuden rajoittaminen

- Itsemääräämisoikeuden rajoittamisen tulee **perustua lakiin**
 - Esim. sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö, holhoustoimilaki...
- Laissa tulisi selkeästi määrittää, kuka, miten ja millä edellytyksillä saa rajoittaa itsemääräämisoikeutta
- Lainsäädännössä omaksuttu **suojelun periaate** itsemääräämisoikeuden vastapainona
 - Itsemääräämisoikeutta voidaan rajoittaa henkilön suojaamiseksi hänen itsensä tai muiden aiheuttamilta oikeudenloukkauksilta

- **Ymmärryskyky** (ja päätöksentekokyky) on lainsäädännössä asetettu pääsääntöisesti edellytykseksi itsemääräämisoikeuden käyttämiselle
 - Mistä asiassa on kysymys, mikä on sen merkitys itselle
 - Mitkä ovat eri vaihtoehtojen seuraukset
 - Kyky tehdä näihin perustuva päätös
- **Muistisairaana itsemääräämisoikeuteen** pätevät lähtökohtaisesti samat säännöt kuin muidenkin henkilöiden kohdalla
 - Muistisairausdiagnoosi ei ole laissa säädetty peruste itsemääräämisoikeuden rajoittamiselle; ratkaisevaa on ymmärryskyky kussakin tilanteessa

Itsemääräämisoikeus sosiaalihuollossa: sosiaalihuollon asiakaslaki, 8-9 §

- **Pääsääntö (8 §):** Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan.
 - Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palveluidensa ja muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen
 - Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava ottaen ensisijaisesti huomioon asiakkaan etu.
- Asiakkaan oikeus saada selvitys eri toimenpidevaihtoehdoista (asiakaslaki 5 §)

- **Poikkeus (9 §):** Tilanne, jossa täysi-ikäinen asiakas ei sairaudesta, henkisen toimintakyvyn vajavuudesta tai muusta vastaavasta syystä johtuen pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen tai ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia
- Asiakkaan tahtoa tulee selvittää yhteistyössä hänen laillisen edustajansa, omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa
 - Kuullaan mahdollisuuksien mukaan sekä asiakasta että edustajaa/omaista tai läheistä
- Yksilön suojaamisen periaate, asiakkaan etu

Itsemääräämisoikeus terveydenhuollossa: potilaslaki, 6 ja 8 §

- **Pääsääntö (6 §, 1 mom):** Potilasta on **hoidettava yhteisymmärryksessä** hänen kanssaan
 - Potilaan suostumus on hoidon luvallisuuden edellytys
 - Potilaalla on myös oikeus kieltäytyä hänelle suunnitellusta tai jo aloitetusta hoidosta:
 - Tällöin häntä on hoidettava mahdollisuuksien mukaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla
 - HUOM: Potilaan tahdosta riippumattomasta hoidosta säädetään erikseen
- **Potilaan tiedonsaantioikeus** (potilaslaki 5 §) tukee päätöksentekoa

- **Poikkeus 1 (6 § 2- 3 mom)**: Kun täysi-ikäinen potilas on **tosiasiallisesti kykenemätön käyttämään itsemääräämisoikeuttaan**
 - > ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä kuullaan potilaan laillista edustajaa, lähiomaista tai muuta läheistä sen selvittämiseksi, **millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa**
 - Läheisiä kuullaan potilaan tahdon selvittämiseksi

- Suostumuksen hoitoon antaa laillinen edustaja tai läheinen
 - Näiden otettava huomioon potilaan aiemmin ilmaisema tahto tai, jos sitä ei ole, tämän henkilökohtainen etu
 - Jos hoito tai toimenpide kielletään, potilasta hoidettava muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla yhteisymmärryksessä edustajan/läheisen kanssa
 - HUOM: edustaja/läheinen ei voi kieltää potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi annettavaa tarpeellista hoitoa
- Jos potilaan tahdosta ei saada selvitystä tai laillisen edustajan ja läheisten näkemykset eroavat toisistaan, potilasta on hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisena.

- **Poikkeus 2: kiireellinen hoito (8 §)**

- Potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen hoito on annettava, vaikka potilaan tahdosta ei voisi saada selvitystä
- MUTTA: Ei vastoin potilaan aiempaa vakaata ja pätevää tahdonilmaisua (= hoitotahtoa)

EOAM 2540/2015, 25.5.2016: Potilaan itsemääräämisoikeus

- ALS-tautia sairastavan potilaan sairaus on "vaikeassa vaiheessa". Hänen nielemisensä on vaikeutunut ja aspiraation merkkejä on jatkuvasti. Potilaalla on hoitotahto, jonka mukaan hän ei halua PEG-ravitsemusta, suonensisäisiä hoitoja eikä hengityksen tukemista. Hänellä on myös DNR-päätös.
- Potilas on toivonut, että hänelle annettavia nesteitä ei sakeutettaisi. Hän on ilmoittanut hyväksyvänsä seurauksena sen, että hän voi saada keuhkokuumeen. Potilaalle on kerrottu hänen oikeudestaan kieltäytyä hoidosta ja sakeutettujen nesteiden ottamisesta, ja tästä on hänen kanssaan keskusteltu. Potilaan puoliso on antanut potilaalle sakeuttamatonta nestettä tämän pyynnöstä.
- Kantelija (potilasta hoitava lääkäri) tiedusteli, voidaanko hoitohenkilökuntaa velvoittaa antamaan nesteitä aspiraatiosta huolimatta vai voiko tästä kieltäytyä.
-> **Millaista hoitoa potilas voi vaatia?**

EOAM 2540/2015, 25.5.2016

- **Valvira:** Potilaalla on oikeus tehdä myös päätöksiä, jotka voivat vahingoittaa hänen omaa terveyttään tai henkeään, ja hänellä on oikeus kieltäytyä hänelle suunnitellusta tai jo aloitetusta hoidosta.
- Potilaalle tulisi kertoa myös aspiraatiotilanteesta ja siitä, mitä hän toivoo tällaisessa tilanteessa tehtävän.
- Potilasasiakirjoihin tulee kirjata tiedot tietojen antamisesta ja potilaan tahdonilmaisista.

EOAM 2540/2015, 25.5.2016

- **EOA:** ei voi ottaa kantaa yksittäistapauksen hoitoratkaisuihin, vaan hoidosta päättää lääkäri. Potilaalle annettavan hoidon tulee perustua lääketieteellisesti hyväksyttäviin perusteisiin. Potilaalla ei ole oikeutta saada mitä tahansa haluamaansa hoitoa, vaan hänelle annettavan hoidon tulee olla lääketieteellisesti perusteltua.
- "Valviran tavoin korostan tässä yhteydessä potilaan tiedonsaantioikeuden tärkeyttä. Korostan niin ikään velvollisuutta laatia potilasasiakirjoihin potilaan tiedonsaantia ja hoitoon liittyviä kannanottoja koskevat merkinnät."
- "Kantelun kaltaisessa tilanteessa on otettava muun muassa huomioon, kuinka kategorisesti potilas on ilmoittanut tahtonsa, kuinka suuri aspiraatoriski kyseisellä potilaalla kulloinkin on ja muut hoitoon liittyvät seikat."

Muistisairaan itsemääräämisoikeus ja päätöksenteko

- Muistisairausdiagnoosi ei johda itsemääräämisoikeuden menettämiseen!
- Muistisairausdiagnoosi ei tarkoita automaattisesti sitä, ettei saisi päättää omista asioistaan
 - Ratkaisevaa on tahdonilmaisua annettaessa ymmärryskyky asian merkityksestä ja valinnan seurauksista
- Muistisairaan henkilön kuuleminen on aina ensisijainen tapa selvittää hänen tahtonsa; kuulemista ei saa kategorisesti ohittaa
 - Läheisiä/edustajaa kuullaan vasta, jos muistisairaan on todettu olevan kykenemätön tekemään hoitoaan koskeva päätös kyseisessä asiassa

- Itsemääräämisoikeus ei tarkoita, että ihmisen saa jättää heitteille...
 - Esim. henkilö, joka kieltäytyy syömästä ja juomasta tai ottamasta lääkkeitään, mutta ei ymmärrä mitä tästä voi seurata
 - Aina täytyy arvioida henkilön ymmärrys- ja päätöksentekokyky!
- ...mutta muistisairaskin saa tehdä itselleen haitallisia tai muiden mielestä "kummallisia" päätöksiä, jos hän ymmärtää niiden merkityksen ja seuraukset
- Ymmärryskyvyn arviointi ei aina ole helppoa; vaatii lääketieteellistä asiantuntemusta

Esimerkki: Tapio

Tapion muistisairaus on edennyt ja kotona asuminen on alkanut huolestuttaa omaisia. Tapio asuu yksin, kotihoito käy kaksi kertaa päivässä. Tapio käy muistiyhdistyksen kerhossa kerran viikossa, mutta joskus on ollut vaikeuksia löytää perille ja ihan aina hän ei ole kerhoon mennyt, koska ei ole muistanut. Omaiset ovat huolissaan: mitä jos Tapio joku päivä eksyy eikä löydä kotiin? Tapiolle haluttaisiin nyt paikanninlaite käyttöön, vaikka sairauden varhaisessa vaiheessa hän ei sitä vielä halunnut. Nyt kuitenkin näyttää siltä, että kotona pärjääminen alkaa olla kyseenalaista ainakin omaisten mukaan.

Miten neuvoisit omaisia tilanteessa? Miten Tapion itsemääräämisoikeus pitäisi tilanteessa ottaa huomioon?

Mitä on oikeudellinen ennakointi?

- Oikeudellisen ennakkoinnin tarkoituksena on ennakoida tilannetta, jossa ei itse pysty kertomaan mielipidettään asioidensa hoidosta tai omasta hoidostaan
 - Oikeudellisen ennakkoinnin asiakirjojen avulla voi etukäteen kertoa oman tahtonsa ja järjestää asioidensa hoito
- Tärkeintä on, että ennakoiva asiakirja tehdään ymmärryskykyisenä, se vastaa omaa tahtoa ja että noudatetaan (mahdollisia) muotomääräyksiä
- Esim. hoitotahto, edunvalvontavaltuutus

- Oikeudellinen ennakointi auttaa kertomaan oman tahdon silloinkin, kun se ei muuten onnistuisi esim. sairauden tai onnettomuuden takia -> ennakkollista itsemääräämisoikeuden käyttämistä!
- Oikeudellinen ennakointi auttaa myös läheisiä ja hoitohenkilökuntaa, kun he tietävät, miten hoito ja esim. taloudelliset asiat halutaan järjestettävän
- Oikeudellisen ennakkoinnin asiakirjat kannattaa laatia kuntoon hyvissä ajoin ennen kuin niitä tarvitaan
 - Suositeltavaa kaikille, myös vaikka tuntuisi epätodennäköiseltä, että asiakirjoja koskaan tarvitaan

Hoitotahto

- Ennakollinen tahdonilmaus omasta hoidosta
 - Sen varalta, ettei jossakin tilanteessa pysty itse ilmaisemaan tahtoaan
- Hoitotahtoa koskevat lain säännökset löytyvät (tällä hetkellä) potilaslain 6 § ja 8 § :stä
 - HUOM! potilaslakia sovelletaan terveydenhuollossa -> hoitotahto sitoo kaikessa terveydenhuollossa (siltä osin kuin on kyse sitovista tahdonilmauksista); muilta osin hoitotahto on toiveluonteinen
- Sekä suullinen että kirjallinen hoitotahto on pätevä
 - Suullisesti hoitohenkilökunnalle ilmaistu hoitotahto kirjataan potilasasiakirjoihin

- Hoitotahtoa laatiessa tulee ymmärtää sen sisältö ja merkitys
 - Muistisairausdiagnoosi tai esim. edunvalvojan määrääminen ei automaattisesti tarkoita kyvyttömyyttä päättää hoidostaan
 - Henkilö saattaa voida tehdä hoitoaan koskevia päätöksiä, vaikka ei kykenisi tekemään päätöksiä esim. taloudellisista asioistaan
- Hoitotahto voi sisältää sekä sitovia että toiveluonteisia tahdonilmaisuja
 - Kielto antaa tietynlaista terveydenhoitoa (esim. elvytys)
 - Lupa antaa omaa hoitoa koskevia tietoja muille, sijaispäättöksentekijän nimeäminen
 - Tarkemmat toiveet oman hoidon ja huolenpidon järjestämisestä, tiedot omista elämäntavoista ja -arvoista
 - Toiveet esim. oman varallisuuden käytöstä hoitokustannuksiin
- Esimerkki lääkärin tekemästä hoitotahdosta: [Duodecim](#)

- Hoitotahto on tärkeä saattaa hoitohenkilökunnan ja/tai läheisten tietoon, jotta se on käytettävissä silloin, kun sitä tarvitaan
 - Esim. tallentaminen OmaKanta-palveluun, kertominen hoitohenkilökunnalle ja merkintä potilasasiakirjoihin, tieto läheiselle, hoitotahtokortti lompakossa
- Hoitotahto on hyvä tarkistaa ja päivittää aika ajoin, jotta se vastaa kulloisiakin elämänarvoja ja -tilannetta
- Hoitotahtoon voi myös peruuttaa niin halutessaan
 - Tieto peruutuksesta tulee huolehtia potilasasiakirjamerkintöihin/OmaKantaan, jos hoitotahto on aikanaan tallennettu niihin

- Pätevä hoitotahto ohittaa läheisen mielipiteen
 - Ellei esim. ole syytä epäillä, että henkilön tahto on sittemmin muuttunut
- Muistisairasta itseään on ensisijaisesti kuultava häntä koskevien hoitoratkaisujen tekemisessä niin kauan kuin hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen, arvioimaan sen vaikutuksen omaan terveyteensä ja antamaan informoidun ja vapaan suostumuksensa
- Muistiliitolla on [hoitotahtolomake](#), jota voi käyttää hoitotahtoon tekemisen tukena
- Millainen on pätevä hoitotahto?
 - ["Ei saa elvyttää" -tatuointi ajoi lääkärit tukalaan tilanteeseen Miamissa – Voiko potilas kertoa tahtonsa tatuoinnilla Suomessa?](#) (HS 2.12.2017, vaatii kirjautumisen)

Uuden asiakas- ja potilaslain valmistelun tilanne

- "Itsemääräämisoikeuslaki"
- Lakia valmisteltu v. 2017 alkaen STM:n johdolla työryhmässä, jossa Muistiliittokin ollut edustettuna
- Uudella lainsäädännöllä pyritään kattavampaan sääntelyyn ja asiakkaiden ja potilaiden itsemääräämisoikeuden vahvistamiseen
- Aiempi vastaava lakihanke (HE 108/2014) raukesi viime hallituskauden lopuksi

Uuden asiakas- ja potilaslain valmistelun tilanne

- Hallituksen esitys ollut lausunnolla kesällä 2018
 - Lakiluonnoksessa muun muassa:
 - Tarkentavia säännöksiä hoitotahdosta: mitä voi sitovasti päättää, mikä on toiveluonteista?
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön velvoite ohjata tekemään hoitotahto ja edunvalvontavaltuutus
 - Säännöksiä päätöksenteon tukemisesta
 - Tarkat säännökset siitä, miten ja millä edellytyksillä itsemääräämisoikeutta saa rajoittaa sosiaali- ja terveydenhuollossa
- Lausuntoja annettiin n. 160 kpl, joiden pohjalta lakiluonnos päätettiin ottaa vielä jatkovalmisteluun
 - Myös Muistiliitto antoi oman lausuntonsa lakiluonnoksesta: huolta aiheuttivat mm.
 - yhdenvertaisuus (sen puute) muistisairaiden ja muiden välillä
 - valvonnan ja muutoksenhaun tosiasiallinen toteutuminen rajoitustoimenpiteisiin liittyen

Oikeudellinen ennakointi taloudellisissa asioissa

- Ennakointi antaa mahdollisuuden vaikuttaa siihen, miten taloudelliset ja muut asiat hoidetaan ja kuka ne hoitaa silloin, kun ei itse niitä pysty hoitamaan
- Ennakointiasiakirjojen laatimisen lisäksi asioiden hoidosta on myös syytä keskustella etukäteen niiden henkilöiden kanssa, joille vastuu siirtyy; läheisillä ei välttämättä ole oikea käsitys siitä, mikä oma tahto on!
- Oikea järjestely riippuu omasta tilanteesta ja siitä, millaisia asioita on tarpeen hoitaa
 - Millaista omaisuutta on? Kiinteistöt, metsät, sijoitukset?
 - Millaiset asiat tarvitsevat aktiivisempaa huolehtimista? Oma yritys, sijoituksia, maatila?
 - Millaisia asiakirjoja hyväksytään esim. pankissa?

Muistisairaahan oikeustoimikelpoisuus

- Täysi-ikäinen henkilö on lähtökohtaisesti oikeustoimikelpoinen, eli kykenevä tekemään itseään sitovia oikeustoimia, vaikka hänellä olisi muistisairaus
 - Tavaroiden ja palveluiden ostaminen ja myyminen, asunnon vuokraaminen, muut sopimukset
- Tuomioistuin voi päätöksellään rajoittaa henkilön oikeustoimikelpoisuutta tai julistaa hänet vajaavaltaiseksi
 - Viimesijainen keino; ei puututa itsemääräämisoikeuteen ellei välttämätöntä!
 - Käytännössä myös edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen ja edunvalvojan määrääminen vaikuttavat itsemääräämisoikeuteen
- Tietyin edellytyksin on myös mahdollista julistaa jo tehty oikeustoimi pätemättömäksi

Esimerkki: Antti

- Antilla on diagnosoitu lievässä vaiheessa oleva Alzheimerin tauti. Hän on aina ollut syvästi uskonnollinen ja hänellä on tunnetusti voimakkaan konservatiiviset arvot. Antin poika Jarno olikin yllättynyt huomattavasti, että Antti on käyttänyt viime aikoina suuria summia rahaa aikuisviihteen katsomiseen netissä.
- Jarno haluaisi nyt rajoittaa isänsä rahankäyttöä. Hän sanoo, ettei Antti varmasti ole tarkoituksella hylännyt arvojaan, vaan kyse on sairauden vuoksi Antin tekemistä huonoista päätöksistä.
- Mitä asiassa voi tehdä? Miten neuvoisit Jarnoa?

Tilijärjestelyt

- Sovitaan pankin kanssa tilien käyttöoikeudesta
- Tulee tehdä, kun vielä ymmärtää asian merkityksen
- Edellyttänee käyntiä pankin konttorissa tai asiointia verkkopankissa
 - Ei välttämättä onnistu valtakirjalla, sillä 'pankin tulee tuntea asiakkaansa'
 - Henkilökohtaisia verkkopankkitunnuksia ei saa luovuttaa toiselle henkilölle
- Vaihtoehtoja mm:
 - Oma henkilökohtainen tili, johon toisella käyttöoikeus (oikeus maksaa laskuja, oikeus nostaa käteistä...)
 - Yhteinen tili toisen kanssa
 - Ja / tai -tilit
 - Huom! Varat omistajien yhteisiä.

Valtakirja

- "Tavallinen valtakirja"
 - Oikeustoimilaki sääntelee
- Kuka tahansa voi antaa toiselle valtakirjan
 - Oikeuttaa toimimaan toisen henkilön puolesta, tekemään valtuuttajaa sitovia oikeustoimia ym. valtakirjan määrittelemissä asioissa
- Yleinen tai yksittäistä asiaa varten annettu
 - Tietyissä tilanteissa saatetaan vaatia erityistä yksilöintiä; esim. asiointi pankin kanssa, kiinteistön myynti
- Kevyt tapa hoitaa asioita, kelpaa usein varsin pitkään esim. laskujen maksuun
- Käyttö perustuu ajatukseen, että valtakirjan antaja kykenee valvomaan sen käyttöä
 - Jos pankki epäilee valtuuttajan olevan kyvytön valvomaan valtuutetun toimintaa esim. muistisairauden takia, ei se välttämättä enää hyväksy valtakirjaa

Edunvalvontavaltuus

- Eri asia kuin edunvalvonta!
 - Huom. myös: edunvalvoja vs. edunvalvontavaltuutettu
- Laki edunvalvontavaltuutuksesta
- Valtakirja, joka tehdään terveenä tulevaisuutta varten, ja joka astuu voimaan vasta, kun valtuuttaja ei enää pysty huolehtimaan asioistaan
 - Voimaantulo edellyttää maistraatin vahvistamista
 - Mahdollistaa ennakkollisen asioiden hoidon järjestämisen kuten itse haluaa
- "Tavalliseen" valtakirjaan verrattuna enemmän valvontaa turvaamassa valtuuttajan etua
 - Mutta kevyempi asioiden hoidon tapa kuin edunvalvonta

Edunvalvontavaltuutuksen sisältö ja laatiminen

- Edunvalvontavaltuutus on valtuuttajan oma tahdonilmaisu: toisen puolesta ei voi tehdä tai muuttaa edunvalvontavaltuutusta!
- Laissa on asetettu muotomääräykset, joiden tulee täyttyä, muuten edunvalvontavaltuutus ei ole pätevä
 - Kirjallinen, allekirjoitus, todistaminen
 - Valtuuttaja ja valtuutettu, valtuuttamistarkoitus, voimaantuloehto
- Edunvalvontavaltuutuksen voi peruuttaa (jos ymmärtää asian merkityksen)
- Valtuutusta voi myös muuttaa
 - samat muotovaatimukset kuin 1. valtuutuksessa

- Yksi tai useampi valtuutettu, lisäksi mahdollinen varavaltuutettu ja toissijaiset valtuutetut
- Valtuutuksen voi lain raameissa räätälöidä sopimaan juuri omien asioiden hoitoon
 - Valtuutetun tehtävänä voi olla huolehtia taloudellisista ja/tai henkilöä koskevista asioista; tehtäviä voi myös jakaa
 - Valtuutus voi sisältää yksityiskohtaisiakin ohjeita siitä, miten asioita tulisi hoitaa
- Valtuutuksessa voi lain "lähtötilanteesta" poiketen esim.:
 - Asettaa valtuutetulle säännöllisen tilintekovelvollisuuden
 - Asettaa tietyt oikeustoimet luvanvaraisiksi
 - Antaa oikeuden antaa lahja
 - Antaa oikeuden kiinteistön luovutukseen

- Laatumiseen on hyvä käyttää aikaa ja asiantuntija-apua
 - Mihin kaikkeen haluaa antaa valtuutuksen ja kenelle?
 - 'Sudenkuoppia' esim. esteelliset todistajat, voimaantuloehdon puuttuminen, tekeminen terveydentilaan/sairauteen nähden liian myöhään
- Valtuutus on tärkeää säilyttää paikassa, josta sen varmasti löytää kun sitä tarvitaan
 - Valmis valtuutus voidaan esim. antaa valtuutetulle säilytettäväksi

Edunvalvontavaltuutuksen todistaminen

- Valtuuttajan on kahden todistajan samanaikaisesti läsnä ollessa allekirjoitettava valtakirja tai tunnustettava siinä oleva allekirjoitus
- Todistajien tulee tuntea valtuuttaja, sillä he todistavat myös tämän ymmärryskyvystä tilanteessa
 - Esim. hoitohenkilökuntaa on usein kielletty toimimasta todistajana
- Edunvalvontavaltuutuksen sisältöä ei tarvitse näyttää todistajille, mutta heidän tulee tietää todistavansa edunvalvontavaltakirjaa
- Todistajien oltava täysi-ikäisiä, kykeneviä ymmärtämään todistuksen merkitys ja esteettömiä
 - Mm. valtuuttajan ja valtuutetun lähisukulaiset ovat esteellisiä todistamaan

Edunvalvontavaltuutetun toiminta

- Kun valtuutusta on tarpeen alkaa käyttää, valtuutettu pyytää että maistraatti vahvistaa valtuutuksen
 - Mukaan alkuperäinen valtuutus ja lääkärinlausunto siitä, että valtuuttaja on tullut kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan
- Maistraatti toteaa selvityksen perusteella, että valtuuttaja on tullut kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan, ja antaa vahvistamisesta päätöksen
- Tiedot sekä vahvistetusta edunvalvontavaltuutuksesta että voimassaolevasta edunvalvonnasta merkitään julkiseen holhousasioiden rekisteriin
 - Tiedon siitä, onko jollakulla edunvalvontavaltuutettu tai edunvalvoja, saa soittamalla maistraattiin

- Tehtävän aluksi edunvalvontavaltuutetun on tehtävä **omaisuusluettelo** maistraatille
- Tämän jälkeen pidettävä itse kirjaa taloudellisissa asioissa valtuuttajan varoista ja veloista ja tilikauden tapahtumista
 - Muissa asioissa pidettävä kirjaa niistä toimenpiteistä, joihin on valtuuttajan puolesta ryhtynyt
- Valtuutetulla ei ole vuosittaista/säännöllistä tilintekovelvollisuutta, ellei valtuuttaja ole sellaista erikseen määrännyt edunvalvontavaltakirjassa
 - Tilin voi määrätä tehtäväksi maistraatin sijasta esimerkiksi läheiselle
- Päätöstili on annettava valtuuttajalle/tämän oikeudenomistajille valtuutuksen lakattua olemasta voimassa

Edunvalvontavaltuutus vahvistettu - miten toimin? 1/2

Ilmoita:

Pankkiin /pankkeihin

Ja sovi tilien
käyttöoikeudet:

- Asioidenhoitotili
- Käyttövaratili

Eläkelaitokseen

Asioidenhoitaja
+ Tilinumero

Kelaan

Asioidenhoitaja
+ Tilinumero

Edunvalvontavaltuutus vahvistettu - miten toimin? 2/2

Selvitä:

Omaisuus ja velat

Tulot ja juoksevat menot

Käyttövaratarve ja mahdolliset hankinnat

Tuet ja palvelut

Tee:

[Omaisuusluettelo](#) maistraatille 3 kk:ssa tehtävän alkamisesta

[Osoitteenmuutos](#) Postille tehtäviin kuuluvien asioiden osalta

- Edunvalvontavaltuutetun tulee tunnollisesti pitää huolta valtuuttajan oikeuksista ja edistää hänen parastaan
- Maistraatti toimii valvontaviranomaisena
 - Voi pyytää valtuutettua antamaan tilin tehtävän hoitamisesta, vaikkei tästä olisi mainintaa edunvalvontavaltuutuksessa
 - Voi hakea edunvalvojan määräämistä käräjäoikeudelta -> jos määrätään, valtuutetun tehtävä lakkaa siltä osin kuin edunvalvoja hoitaa valtuuttajan asioita
- Jos edunvalvontavaltuutettu on esteellinen jossakin tilanteessa (eikä esteetöntä varavaltuutettua ole nimetty), tai hänellä ei ole toimivaltaa tehdä toimenpidettä -> yhteys maistraattiin, edunvalvojan hakeminen ko. asiaa varten
 - Esim. kiinteistön luovutus, johon ei nimenomaista valtuutusta

- Edunvalvontavaltuutuksen tekeminen on suositeltavaa jokaiselle täysi-ikäiselle
 - Asioiden hoitaminen on helpompaa ja yksinkertaisempaa edunvalvontavaltuutettuna kuin edunvalvojana
 - Edunvalvontavaltuutuksella voi järjestellä asioiden hoitoa haluamallaan tavalla
- Edunvalvontavaltakirjaan ei ole massaa vakiopohjaa/mallipohjaa, joka sopisi kaikille!
 - Muistiliitolla ei ole tästä syystä omaa mallipohjaa
 - [Suomen Muistiasiantuntijoiden opasta](#) voi käyttää apuna
- Suositellaan käyttämään asiantuntijaa!
 - Muotovirheiden riskit vähenevät, mahdolliset muut (esim. vero) seuraamukset tietoon, kaikki tarvittava tulee varmasti määrättyä
 - Pieni kuluerä mahdollisiin myöhempisiin kuluihin verrattuna

Edunvalvonta

- Laki holhoustoimesta (holhoustoimilaki)
- Jos vapaaehtoisuuteen perustuvat järjestelyt eivät riitä turvaamaan henkilön etua, voidaan määrätä edunvalvoja
 - Päätöksen tekee maistraatti tai käräjäoikeus
- Viimesijainen keino
 - taustalla mm. itsemääräämisoikeuden ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen periaate, lievimmän riittävän keinon periaate
- Edunvalvojana voi olla läheinen tai yleinen edunvalvoja
- Edunvalvojan määrääminen ei vielä tee kenestäkään oikeustoimikelvotonta!
 - Toimintakelpoisuuden rajoittaminen, vajaavaltaiseksi julistaminen

Edunvalvoja vs. edunvalvontavaltuutettu

- Edunvalvojalla on vuosittainen tilintekovelvollisuus maistraatille
- Edunvalvoja ei saa koskaan lahjoittaa päämiehensä omaisuutta
- Edunvalvoja tarvitsee maistraatin luvan esim. kiinteistön myymiseen
- Edunvalvoja ilmoittaa pankille, kuka saa nostaa päämiehen tililtä rahaa
 - Voi estää päämiestään nostamasta rahaa tililtä, eli käytännössä rajata tämän mahdollisuutta käyttää omaisuuttaan

Ilmoitus sosiaalihuollon tai edunvalvonnan tarpeessa olevasta henkilöstä

- Tietyillä henkilöillä on velvollisuus ohjata sosiaalihuollon tarpeessa ilmeisesti oleva henkilö kunnalliseen sosiaalihuoltoon tai tehdä ilmoitus itse
 - terveydenhuollon ammattihenkilö, kunnan sosiaalityöntekijä, Kelan työntekijä, poliisi, pelastuslaitoksen työntekijä...
- Muilla henkilöillä oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä tehdä vastaava ilmoitus kunnalliseen sosiaalihuoltoon
- Kenellä tahansa on oikeus tehdä salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoitus holhousviranomaisille henkilöstä, joka on ilmeisesti edunvalvonnan tarpeessa (holhustoimilaki 91 §)

**Kysymyksiä,
kommentteja?**

Kiitos!

anna.valkeajoki@muistiliitto.fi